

Nätverket Svenska Kulturlandskap

Ängshävd och lieslätter

Träff i Öjbäckbuan i Jämtland – 29–30 juli 2021

Minnesanteckningar

Fettjeslätter i Öjbäckbuan

Öjbäckbuan är en gammal fäbod utanför Hammerdal, ungefär tio mil nordost om Östersund. Fäboddriften pågick fram till 1940-talet. Utmed Öjån låg fäbodmarkerna som ett pärlband efter varandra. Alla hörde till de olika gårdarna i Fagerdal, en by drygt en mil därifrån. Fäbodarna fungerade som brukligt: djuren getades i skogen, och mjölken togs till vara inne på fäbodvallen. Just här var det de höga skördarna av vinterfoder som bestämde fäbodarnas läge. De flacka markerna längs ån översvämmas i maj-juni varje år, och gödningseffekten är påtaglig. Ett gammalt ord för just sådana sidlänta marker längs vattendrag är fittja. Här i Jämtland kallas det fettjeslätter. Man kan bärga en flerdubbelt så stor höskörd som på de magrare och torrare markerna intill. Dessutom går det att göra varje år. På en del andra marker blir man tvungen att träda vissa år, det vill säga hoppa över slätter och höbärgning, för att låta dem återhämta sig.

Restaurering

Nästan alla markerna längs ån har övergivits och tillåtits växa igen till luckig skog, huvudsakligen gran, björk och viden. Men för tjugo år sedan påbörjade André Dahlin en restaurering just vid Öjbäckbuan. Ett omfattande arbete med avverkning, stubbrytning, jordfräsning och harvning tog vid. I början var marken bärig av alla gamla trädrötter, något som underlättade körningarna. Vartefter kunde slåttern återupptas i markerna. Det gamla fjöset är inte kvar, och än så länge har inte djuren återvänt. Men vem vet?

Ängshävd

Idag sköts omkring fyra hektar som äng. Om våren står stora delar under vatten. Det förbipasserande vattnet för med sig näringsämnen, som blir kvar i marken när vattnet sjunker undan. Dessutom kommer första grönskan i gång under vattenytan om våren, fortare än uppe på torrare mark. Fagning behövs sällan, oftast handlar det mest om att flytta undan grenar som vårfloden har fört med sig.

Slåttern påbörjas i slutet av juli, och pågår genom hela augusti, inte sällan även i september. Marken är nu mjuk och lite gungig, men bär bra ändå. Trots årlig slätter bildar starr och gräs efter hand stora tuvor. Vissa vintrar, när det är tjäle och tunt med snö, så går det att putsa av tuvorna med traktorskopa.

Nyslaget vid Öjbäckbuan. Längre bort står gräset ännu oslaget.

På andra sidan ån ser man hur markerna såg ut innan arbetet med restaurering påbörjades.

Marken slås med hästdrivet slätteraggregat. Aggregatet är en ganska robust pjäs i gjutjärn, men med tvåspann blir hela ekipaget smidigt och orsakar inte spår eller markpackning. Och det går undan!

Kanter längs ån och mot skogsbyn och träd slås för hand. En jämtländsk lie från de här trakterna ska ha ett självvuxet orv av gråal. Liebladen är ofta från närliggande Hammerdal i Jämtland. På 1970-talet var Hammerdals liefabrik den sista i landet. Även blad från Ljungdahls i Kramfors i Ångermanland används. År 1943 köptes Ljungdahls av Igelfors bruk i Östergötland, men än idag kan man då och då träffa på blad märkta Ljungdahls.

Det som är mest arbetskrävande är höbärgningen. Ensilering har visat sig fungera dåligt, så höet torkas på hässjor. Här används A-formade ställningar att hänga röarna på, i stället för stående krakar. Höet är mest lämpat till hästar.

Att blåsa liv i falnande glöd

Traditionella brynen från Sikås, en by inte långt från Öjbäckbuan och Fagerdal. Slipmassan fylls i så att ytan blir lite svagt konvex.

André Dahlin, med anhöriga och vänner, har gjort och gör ett storverk härute i skogen. När man låter blicken färdas längs ån, och begrundar att hela sträckan har varit i ängshävd, då inser man vilket imponerande åstadkommande det här är. Det är inget litet arbete att restaurera och sköta fyra hektar sidvallsäng. Dessutom är det en gärning som är av betydelse i hela landet, eftersom det finns så väldigt få ängsmarker av den här typen kvar. Kunskaperna om hur de ska skötas behöver hållas vid liv och spridas. Så all heder åt André!

Öjbäckbuan om våren. Vattnet står högt över slätterytorna.

Anders Finnstedt kommer farande med två nordsvenska hingstar för att hjälpa till med slättern. Till vardags bor de utanför Krokom i Jämtland.

Efter väl utfört arbete får hästarna svalka sig och dricka i ån.

Hässjat och klart på fåbodvallen. Öjån rinner förbi i bakgrunden.